

Kinder'gijzeling' en resulterende oudervervreemding in Nederland

sept 2005 E.C. van der Waal - [notities bij lezing / powerpoint-presentatie Hellevoetsluis 15 sept 2005]

Wat is VERVREEMDING tussen kinderen / ouders / familieleden ? (oudervervreemding resulteert vaak in familievervreemding)

Het langzamerhand wederzijds 'vreemden' van elkaar worden; elkaar niet meer 'kennen', door elkaar niet meer regelmatig in elkaars nabijheid te (kunnen) ervaren, mee te maken, te spreken, etc.

Vervreemding is ten eerste een GEVOLG van een langdurige wederzijds ontbreken van communicatie en elkaar regelmatig te ervaren in de tijd.

De OORZAAK van scheiding en vervreemding van familieleden kan het GEVOLG zijn van een onbeheersbare scheidings-gebeurtenis (bijv. door een natuurramp - vgl. Tsunami, overstroming a.g.v. Katrina in New Orleans), maar ook door een ACTIEVE DAAD.

Een voorbeeld van een ACTIEVE DAAD is ontvoering of gijzeling, beiden worden als misdadig/gewelddadig/geforceerd en als strafbaar aangemerkt.

Een langdurige gijzeling, zonder enige vorm van communicatie, zal tot vervreemding leiden.

Een andere vorm van (kinder)gijzeling is door een ACTIEVE (mis)DAAD van een ouder richting het eigen kind, door een langdurige gijzeling (=actief vast/weghouden van het kind bij de andere ouder/familie, zonder enige vorm van communicatie.

Het gevolg is voor de andere ouder/familie/sociale omgeving vergelijkbaar traumatisch als bij een ontvoering/gijzeling door derden !

Invloed op Kinderen:

Het (meestal jonge) kind is het slachtoffer van het (misdadige / vervreemdende) gedrag van een ouder en het systeem (politiek / jeugdzorg / rvdK / rechterlijke macht) richting het kind en de andere ouder, doordat het volledig bij de andere ouder weggehouden wordt. Het wordt het kind in feite onmogelijk gemaakt om ongestoord een belangrijk deel van de eigen identiteit verder te ontwikkelen (middels de familiebanden).

Gedwongen vervreemding van ouder en familie is het resultaat.

Het kind wordt **gedwongen** van de halve identiteit (familie v/h kind) te vervreemden indien het geen 'omgang' en/of contact (op welke manier dan ook) mag hebben met de andere ouder.

Vanuit loyaliteit naar de ouder (meestal moeder) waar het kind woont en daarmee volledig afhankelijk van is, kan, indien deze moeder de vader verstoot (primaire ouderverstoting) -en dat laat horen en vooral voelen en merken aan het kind- ook een afstotende houding groeien richting de elders wonende vader (secundaire ouderverstoting). Dit om een gezamenlijk doel te hebben met de moeder (het kind vertoont richting de moeder sociaal wenselijk gedrag om haar positief te stemmen).

Ook vanuit de geforceerde gedwongen vervreemding van het kind en de vader (hij wordt steeds meer een 'vreemde' voor het kind) wordt dit afwijzende gedrag makkelijker (gemaakt) voor het kind. Het kind streeft naar waardering van de ouder waar de meeste afhankelijkheid van bestaat. Van een ouder (vader) die toch niet (meer) aanwezig is (actief weggehouden wordt door de moeder) valt niets te vrezen en kan makkelijk negatief gepraat worden (dit wordt door de moeder, met dezelfde negatieve houding richting de vader, toch niet gecorrigeerd - dus in feite beloond). Een eigen ontwikkelde extra negatieve inbreng, in houding en gedrag, van het kind richting de vader is een symptoom van het ouderverstotingsyndroom (Parental Alienation Syndrome) (ref. prof. R.Gardner www.rgardner.com) (ref: Dr. Douglas Darnell, PhD.; prof H. van Gijsegem; prof. G.P. Hoefnagels).

Symptomen van het zgn Stockholm syndroom hebben raakvlakken met symptomen die bij het kind optreden in situaties van ouderverstoting.

De afwijzende/ouderverstotende symptomen van de kinderen worden vaak opnieuw door de gijzelende ouder als 'bewijs' en rechtvaardiging gebruikt voor de eigen primaire ouderverstoting.

Deskundigen: Ook de niet met de materie van oudervervreemding en ouderverstoting bekende psychologen, raadsonderzoekers, hulpverleners, rechters, laten zich op deze manier misleiden: zij zien slechts -vaak pas na lange tijd- het **GEVOLG**: het resulterende **secundaire** ouderverstotings gedrag bij de kinderen. De **OORZAAK** hiervan, het **primaire** ouderverstotingsgedrag van de gijzelende ouder,

wordt door hen niet onderkend en niet in adviezen opgenomen. Benodigde maatregelen om familielevens en familiebanden van het kind te beschermen, worden daardoor ook niet getroffen.

Ouders / sociale omgeving gijzelnemer:

De ouder (gijzelnemer v/h kind) en meestal de moeder, wordt meestal geen strobreed in de weg gelegd. Ook de sociale omgeving lijkt dit nog steeds te tolereren en/of zich 'machteloos' te voelen er iets aan te (kunnen) veranderen. Passiviteit en onwil om eigen energie te steken om het kind te 'bevrijden' van de gijzelnemer, lijkt in de sociale omgeving een geaccepteerde houding. De gijzelnemer werkt zich na verloop van tijd steeds verder in een situatie waarin het ook in normaal menselijke verhoudingen moeilijk is om te stoppen met dit gedrag: niemand waardeert waar de gijzeln(e)m(st)er mee bezig is/was, men krijgt geen applaus als men er mee stopt..

Er bestaan in het Nederlandse Familierecht tot op heden (sep05) geen specifieke sancties tegen weigering van familielevens ('omgang') met de ander ouder, wel dwangmaatregelen van algemene aard, zoals dwangsommen, gijzeling ouder. Hier gaat geen enkele preventieve werking vanuit tegen kindergijzelingen.

Het onttrekken van een kind aan de ouderlijke macht: door één der ouders aan de andere ouder, is onlangs door de KLPD erkent als een vorm van ontvoering en aldus tot strafbaar feit verheven waarvan aangiften opgenomen dienen te worden. Hiervan zijn landelijk de politiediensten op de hoogte gesteld.

Normale, menselijke, emotionele uitingen van een vader, die op een traumatische wijze gedwongen wordt vervreemd van zijn kind(eren), wordt in het familierecht vaak onterecht als bedreigend gezien. Stevige uitingen van kwaadheid over gedwongen vervreemding van je bloedeigen kind(eren) wordt in dit kader niet begrepen. Vaak worden ze onterecht aangegrepen om de vader als een drammer, een onruststoker, o.i.d. neer te zetten, waarmee de gedwongen scheiding van zijn kind wordt gerechtvaardigd..

OORZAKEN en GEVOLGEN worden hier vaak 'vergeten' en niet met elkaar in verband gebracht en/of met gezond verstand beredeneerd en beoordeeld.

Het zou pas vreemd zijn als een ouder/vader deze gevoelens en emoties NIET zou hebben ! Dát zou als een teken van ongeïnteresseerdheid, onbezorgdheid, onverantwoordelijkheid en ongehechtheid aan het kind kunnen worden uitgelegd.

Politiek:

Onwetenschap over de dagelijkse praktijk van ontoudering van Nederlandse kinderen en de onwil om werkelijke invulling te geven aan de ondertekende Europese regelgeving (EVRM) m.b.t. recht op- en respect voor familielevens met beide ouders (door wetgeving te maken tegen sabotage en weigering (door een ouder) van uitvoering van de omgangsrechten van een kind met beide ouders).

Advocaten:

Advocaten verdienen aan vertegenwoordiging van personen in rechtzaken. De vergoeding kan op meerdere manieren afgesproken worden: een procedure kan voor een vaste prijs worden afgesproken. Het nadeel hiervan kan zijn dat de rekening vaak vooraf betaald moet worden en er daarna, bij langdurige zaken, een verminderde inspanning van de advocaat kan ontstaan; Werken 'zonder toevoeging' (vol uurtarief); Toevoeging (via Raad voor de Rechtsbijstand), dit geeft beperktere inkomsten. Voor beide geldt: hoe meer uren, hoe meer zittingen, hoe beter voor de omzet / inkomen. Dit geldt voor de advocaten van beide ouders.

Dit is een contraproductieve motivatie voor het snel en goed (willen) oplossen van een omgangskwestie. Het leidt tot escalatie van de zaak die aan de rechter wordt voorgelegd. Opblazen van de kwestie, beschadiging van ouders onderling. Vele maanden tot jaren wordt wederzijdse vervreemding tussen kind en ouder in de hand gewerkt én toegestaan. Helaas werken de bureaucratische Justitie (Raad voor de Kinderbescherming) en onduidelijke beschikkingen en weinig pragmatische rechters aan deze ongewenste situatie mee.

Het belang van de advocaten zit helaas aan de kant van het conflict - het uitvergrooten van een conflict en het rekken van procedures en meerdere zittingen leveren vaak het meest op. Hierbij is vaak, gezien de vaak 'moedervriendelijke' kinderrechters, een verschil in zaakbenadering van de advocaat van de moeder en die van de vader nodig. Voor de client 'vechten' voor de rechter doet de situatie soms ernstiger en explosiever lijken en daarmee het conflict groter (al voelt de client in het begin van de procedure mogelijk dat de zaak goed is verdedigd): de raad en rechter(s) zien het voorgeschotelde 'conflict' als grond om vader en moeder maar wat langer uit elkaar te houden, met als gevolg geen, een lang uitgestelde of uiterst minimale 'omgang'. Dezelfde rechterlijke uitspraak werkt óók op het kind:

gedwongen scheiding en vervreemding van één van de ouders (meestal de vader). Er bestaat nauwelijks een motivatie of belang voor het nastreven van een snelle oplossing. Procedures duren zodoende maanden tot zelfs jaren.

Goede advocaten zullen altijd uw belangen goed in de gaten houden, goed bereikbaar zijn, een goede dossierkennis behouden, goede adviezen hebben, daadkrachtig optreden, indien nodig ook ter zitting en een snelle en goede oplossing nastreven. Helaas blijkt dit in de praktijk niet altijd het geval.

Rechterlijke macht:

- Onmenselijk lange proceduretijden (vele maanden tot zelfs jaren zijn eerder regel dan uitzondering), onderwijl wordt er voor het kind geen regeling getroffen om ouder(familie)vervreemding tegen te gaan.
- Vaak niet kordaat, veel te slap en onduidelijk in de toepassing en handhaving van wetsregels in (tussen/eind) beschikkingen.
- Rechteren werken met onduidelijke en weinig concrete uitspraken helaas verdere escalatie en conflictvorming in de hand.
- Er worden in beschikkingen vaak geen borgende dwangmaatregelen opgenomen ter preventie van niet nakomen van hetgeen wordt opgelegd.
- Veroordeling op basis van Art 300 strafrecht: Het opzettelijk een ander schaden in de gezondheid (bijv. door psychische mishandeling a.g.v. gijzeling), wordt nimmer toegepast bij kindergijzeling (maanden tot jarenlange weigering het kind met de **beide ouders** en eigen familieleden een familieleven te kunnen laten opbouwen).
- Meestal komt degene met het slechte (vervreemding in de hand werkende) gedrag richting het kind -en de familie van het kind- er zonder enig probleem mee weg.
- Het Europees verdrag voor de rechten van de mens en fundamentele vrijheden wordt op grote schaal genegeerd en wordt nauwelijks praktische invulling aan gegeven middels concrete pragmatische beschikkingen met waarborgen dat de beschikkingen worden nagevolgd.

Realiteit:

De praktische invulling dat van het respect voor familiebanden en familieleden (EVRM) getuigt, wordt in vele gevallen met voeten getreden (bijvoorbeeld in gerechtelijke uitspraken om kinderen en een ouder 100% van elkaar te scheiden door -vaak op advies van raads 'onderzoekers'- met beschikkingen te komen van '**geen omgang**', zonder enige aantoonbare en onderbouwde redenen, zonder enige regeling om het kind de mogelijkheid te blijven geven met de familie in contact te kunnen blijven.

RvdK:

Taakopvatting van 'bescherming' is in de meerderheid van de gevallen waar de raad bij betrokken wordt:

- de kinderen en de ouder(s) (&familie) **gescheiden houden**
- niet te werken aan een herstelplan voor het ongestoord door het kind kunnen beleven van het familieleven met beide ouders en de familiebanden.
- zgn 'rust' periodes inlassen (en ondertussen niets doen)

in plaats van: snel en pragmatisch zoeken naar en realiseren van oplossingen om te borgen dat het kind de beide ouders en familieleden blijvend en met voldoende regelmaat in het leven kan ervaren **en ervoor te zorgen dat er geen wederzijdse vervreemding tussen kind en vader/familieleden kán optreden.**

In de werkwijze en rapportages van raadsmedewerkers komt erg vaak de volgende realiteit naar voren:

- zich beroepend op te handelen 'vanuit het belang van het kind' zonder hiervoor een duidelijke definitie te hanteren, doch vaak slechts adviserend vanuit eigen ideologie.
- in de praktijk weinig/geen respect voor de familiebanden en familieleden van het kind en het wederzijdse familieleven. (niet spreken met personen uit directe sociale omgeving van het kind, zelf 'bedenken' wat goed is voor het kind, zonder de familie/omgeving daarbij te betrekken).
- interpreteren van uitspraken ouders, zonder feiten-controle en/of waarheidsvinding aan beide zijden.
- meningen worden zonder verificatie (waarheidsvinding) tot feiten gemaakt in rapportages aan rechtbank (ref. onderzoek Prof. P. Hoefnagels).
- manipulatieve 'onderzoeken' en dienovereenkomstige rapportages richting rechtbanken en gerechtshoven.

> resultaat: vaak desastreuze gevolgen voor het kind én vooral vaders + familie:

- vele maanden tot jarenlange gedwongen scheiding > vervreemding > verstoting > ...
- scheidings-trauma's en ernstige psychische-, financiële- en maatschappelijke gevolgen bij kind en ouder en familieleden bewerkstelligend.

Scholen:

Zouden een werkelijk neutrale uitoefening van hun taken dienen te doen.

Helaas verlaten zij te vaak hun neutrale positie en mengen zich daarmee in een ouderconflict handelend over omgang.

door:

- Een ouder (bijvoorbeeld omdat deze geen gezag heeft) uit te sluiten van ouderavonden en oudergesprekken, met een jaarlijks schriftelijk verslagje over het kind af te schepen, 'niet gewenst op school' te verklaren.

Dit is onrechtmatig. Elke school heeft een onafhankelijke informatieplicht richting beide ouders, ondanks eventuele afwezigheid van gezag of omgang.

De school mengt zich hiermee onrechtmatig en **actief** in het wederzijds **vervreemden** van het kind en de ouder die door deze niet-neutrale opstelling van de school-medewerkers worden benadeeld.

- Een niet neutrale opstelling in de omgang met beide ouders op de school (in situaties waarbij ouders niet bij elkaar wonen en er onderlinge conflicten bestaan, m.n. over omgang en verblijf van de kinderen)

- Ongelijkwaardige behandeling van beide ouders (bijv. op gebied van ouderavonden, oudergesprekken, informatieverstrekking, enz).

Hierdoor ontstaan juist vele onnodige conflicten met schoolbesturen en leerkrachten, die een negatieve impact op de kinderen kan hebben. Dit is dus veelal te wijten aan de **niet-neutrale opstelling van de school**, NIET door de ouder die zich op een normale manier op de hoogte wil stellen van de ontwikkeling van het kind op de school.

Mogelijke richtingen voor oplossingen:

In wetgeving opnemen:

- kinder'gijzeling' (weigering omgang met ander ouder - actief onmogelijk maken van familielevens en ervaren familiebanden) preventief in strafrecht, óók als dit door één der ouders gebeurt ! (= uitvoering geven aan bescherming van het omgangsrecht van kinderen)

(o.a. in België en Frankrijk)

- voorwaardelijke (en/of tijdelijke) ontheffing ouderlijk gezag bij moedwillige oudervervreemding (familievervreemding) van het kind

- overgaan van ouderlijke macht op andere ouder (die wél respect toont voor het familielevens en familiebanden van het kind)

- beloning advocaten omgekeerd evenredig maken met de lengte van de procedure (deze beloning in het familierecht pas ná een gerechtelijke vaststelling en borging van een adequate regeling m.b.t. familylife voor het kind en zijn beide ouders achteraf vast te stellen). Advocaten zijn hierbij gebaat bij een korte procedure en zodoende gedreven om er (onderling) sneller 'uit' te komen.

- verplichte intensieve snelle mediation vooraf met de ouders als voorwaarde voor een gerechtelijke procedure bij blijvende onenigheid (bijv. weigerende partij tot kosten veroordelen en wensen andere partij inwilligen); doel: snel te komen tot een geborgde oplossing voor het kind.

Andere oplossingsrichtingen met grote (bewezen) potentie:

- Ombuiging huidige Jeugdzorg (gezinsvoogden) naar toepassing van het Eigen-Kracht principe in een vroeg stadium van conflictsituatie m.b.t. omgangskwesties. Herdefinitie hulpverlening Jeugdzorg. Niet hulpverleners als eerste, maar juist in eerste instantie de familie, vrienden en betrokkenen, die zorgen voor het op korte termijn bedenken, uitvoeren en handhaven van een plan dat voor de oplossing van een conflictsituatie m.b.t. kinderen binnen families leidt. www.eigen-kracht.nl

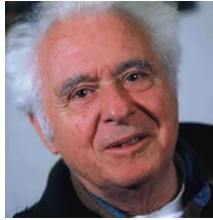
© 2005 E.C. van der Waal, 's-Hertogenbosch

www.ouderverstoting.nl

Bijlagen:

- Artikel **Prof. Hoefnagels** 20-1-2004 '**Ouderverstoting en Oudervervreemding**'
een vorm van psychische kindermishandeling

- Artikel in (De Morgen 31/03/04) Barbara Debusschere
Naar aanleiding van een conferentie op 30 maart 2004 HIG Brussel-Schaarbeek
'Oudervervreemding na scheiding' met o.a. prof. **Hubert Van Gijsegem**

OUDERVERSTOTING EN OUDERVERVREEMDING

Een vorm van psychische kindermishandeling

[G.P.Hoefnagels, emeritus hoogleraar familie- en jeugdrecht en mediator te Vorden]

In de film 'The War of the Roses' zien we twee ouders in een ouderwetse scheidingsprocedure, een slechte scheiding met twee advocaten. Man en vrouw proberen elkaar al vechtend het huis uit te procederen, hetgeen niet lukt. Proceswoede. De man vraagt zijn advocaat ten einde raad of men zulke vechtscheidingen kan voorkomen, waarop de advocaat antwoordt: 'Ja, dan moet men allereerst vijfhonderd advocaten laten zinken op de bodem van de oceaan.' In de film lopen de twee kinderen van het echtpaar wanhopig rond, wachtend tot hun ouders (en de advocaten) wijzer worden. Over de kinderen in relatie tot hun ouders gaat het vandaag.

Kinderen scheiden mee, of ze willen of niet. Daarom moet dit soort twee-advocatenprocedures verboden worden. Dat kan. Fatsoenlijke mensen scheiden niet met twee advocaten, maar regelen hun scheiding samen met één bemiddelaar. In 1974 heb ik de bemiddeling ontdekt en daarvoor een methode beschreven (1). Het werkt veiliger, vlugger en voordeliger dan met twee advocaten. In mijn praktijk is in het jaar 2000 het duizendste scheidingsconvenant door man en vrouw ondertekend, waarin alle rechtsgevolgen van de scheiding, ook de zorg voor de kinderen, werden gewaarborgd. De kinderen houden twee, weliswaar gescheiden, maar zorgzame ouders over. Een groeiend aantal bemiddelaars bevordert het fatsoenlijk scheiden.

Maar de wereld is werelds en onvolmaakt. Vanwege het gebrekkige scheidingsprocesrecht blijven er echtparen die hun kinderen mishandelen door met twee advocaten te gaan vechten. Rechters en raden weten nog niet allemaal dat men ouders die samen in bed een kind veroorzaken daarna kan verplichten om samen aan tafel te zitten en hun ouderlijke zorg te regelen, zeker in geval zij niet meer bij elkaar wonen, zoals bij scheiding. Een kwart van de kinderen heeft geen contact meer met één ouder, nog eens een kwart heeft slecht contact. (CBS-onderzoek 1998) Ergo: 50% verliest een ouder. Op het Binnenhof is langzaam een wet in de maak die een man en een vrouw die een kind maken, kan verplichten met elkaar aan tafel te gaan zitten om de zorg voor het kind veilig te stellen. Volgens de huidige wet hoeft dat nog steeds niet. Integendeel, de wet verstrekt man en vrouw alle wapens om de 'War of the Roses' te voeren. Psychisch mishandelen van kinderen mag en wordt door de wettelijke processtructuur bevorderd.

Continuering van 'family life'

Het Europees Verdrag van de Rechten voor de Mens uit 1950 heeft de omgang van kinderen met ouders als een mensenrecht omschreven. Dat geldt sindsdien voor alle ouders en voor alle kinderen, onafhankelijk van hun juridische positie, dus ook voor wat vroeger "onwettige" en "overspelige kinderen heetten", ook voor uit het gezag ontzette en ontheven ouders en voor alle ouders zonder gezag, en "zelfs" voor gescheiden ouders. In Nederland is dat erg langzaam doorgedrongen. De Nederlandse wetgever heeft, na herhaaldelijk aandringen, ja bevelen, uit Europa, pas in 1990 het recht op omgang van kind en ouders uitdrukkelijk in de wet vastgelegd. Ook overeenkomsten tussen de ouders strekken tot wet en kunnen niet eenzijdig worden ontbonden. Maar zoals de Duitse dichter Heine schreef: in Nederland gebeurt alles honderd jaar later. Er zijn verzorgende ouders, meestal moeders, die na scheiding de omgang met de vader "stopzetten". Er zijn raden en rechters, niet allemaal, die dit laten gebeuren, ook als vader een beroep op hen doet. Wat is voor kind en ouders de zin van een beroep op de rechter als er niet wordt ingegrepen. In feite worden moeders overtredingen gehonoreerd en honorering van gedrag, dat hebben we bij Skinner al geleerd, leidt tot herhaling van het gedrag. Moeders wil werd wet.

Hoe ontstaat PAS? Hoe werkt ouderverstoting?

De onlangs overleden Amerikaanse psychiater Richard Gardner, hoogleraar klinische kinderpsychiatrie aan de Columbia University, heeft in praktijk, studie en onderzoek een levenswerk gemaakt van de ouderverstoting en oudervervreemding bij scheiding en schreef in 1985 een standaardwerk over 'The Parental Alienation Syndrome' (PAS), een stoornis die ontstond bij kinderen die door scheiding van een van de ouders werd vervreemd. In 1992 en 1998 verrijkte Gardner zijn second edition met nieuwe differentiaties en praktijkbeschrijvingen (2). Zijn gesprekken met kinderen zijn boeiend en verhelderend.

Ik kan het ontstaan en de praktische werking van PAS laten zien in een zaak die onlangs voor het Amsterdamse Gerechtshof speelde en waarvoor mij verzocht werd een expertise te schrijven, een taak die ik aanvaardde onder de voorwaarde dat ik uitsluitend in het belang van het kind en vanuit dat perspectief zou adviseren.

Man en vrouw waren niet gehuwd. De man heeft hun kind, Nora, bij de geboorte erkend, het kind kreeg zijn achternaam. Vanaf haar geboorte had de man drie jaar omgang met Nora, van 1998 tot 2001, totdat moeder het plotseling stopzette. Rechtens kon dat niet, want de ouders hadden een overeenkomst gesloten en bovendien had de kinderrechter de omgangsregeling tussen vader en kind nog eens uitgesproken. In 2001 stelt de rechter wederom een omgangsregeling vast, maar moeder verleent vader en kind geen omgang. De raad voor de kindbescherming rapporteert: "er zijn geen contra-indicaties voor omgang van vader met Nora", maar als moeder toch stopzet, laat de raad het maar zo. Moeders wil wordt wet.

Merkwaardigerwijze wordt aan moeder nooit gevraagd, niet door de raad en niet door de rechtbank: wat zegt moeder aan het kind? Hoe praat ze over vader?

In 2002 komt de zaak weer voor de rechtbank; de raad adviseert nu "herstelcontacten", moeder weigert deze. Moeders wil blijft wet.

Advocaten hebben er in omgangszaken een strategie op gebouwd: "pappen-en-nathouden". De raad voor de kindbescherming doet er aan mee en zet in het rapport dat "moeder geholpen moet worden". Waarmee? Dat zegt het rapport niet. Mijn expertise geeft antwoord: Normen horen bij hulpverlening in justitiëel kader. Dus moeder confronteren met de wet, terugbrengen naar haar verantwoordelijkheid volgens de wet en moeders antwoordmogelijkheden zoveel mogelijk versterken. Feitelijke rechtshandhaving. Hoe precies en nog meer? Ik kom daarop terug.

De pogingen van vader om zijn kind te zien vloeien voort uit zijn verantwoordelijkheid als vader. Maar die pogingen lopen vast in een gebureaucratiseerd proces van dossiervorming. Vader is nu twee jaar aan het procederen. Onderzoeken en rapportages nemen steeds meer tijd in beslag en zijn onvereenigbaar met het kinderlijk tijdbesef. Toen moeder de omgang "stopzette", was het meisje drie jaar, nu vijf. De "Normen 2000" van het ministerie stellen dat het raadsonderzoek "dertien weken na het verzoek worden afgesloten." Na het verzoek van het Hof werd het 12 maanden! Nora wacht.

Noras oudervervreemding gaat al twee jaar lang door. Wat heeft moeder sindsdien aan haar dochter gezegd? Het raadsrapport meldt er niets over. Ook de rechter vraagt moeder er niet naar.

Het kind vertelt er wel over, zo blijkt. Als ik het dossier doorspit, komen er stukken naar boven die niet in het rapport van de raad zijn genoemd. Nora, vijf jaar, vertelt aan de gedragsdeskundige van de raad, dat papa Johan niet op haar verjaardag komt. "Papa Johan woont heel ver weg, helemaal in Amsterdam." (Nora woont in Haarlem). Het kind geeft een uitweg: "Je kunt daar met de trein komen." Dan zegt ze: "Ik moet van mama hier heel hard zeggen: ik wil papa niet zien. Als ik het een beetje zeg...zo..(ze schudt weifelend met haar hoofd en zegt zachtjes "nee") dan weten ze het niet." "Haar moeder", vervolgt de gedragsdeskundige het verslag, "heeft haar dit geleerd. Nora voegt eraan toe dat als ze met papa Johan meegaat, hij haar altijd weer terug moet brengen. Hij mag haar niet aanraken."

Dit bijna zoekgeraakt verslag is onthullend. Moeder verstoot vader. de Parental Alienation is begonnen. "Moeder leert het kind" aldus Gardner, "iets anders zeggen dan het zelf vindt en ervaart, een indoctrinatie tot vijandschap vanuit moeders haat." Gardner spreekt van een bedrieglijk systeem dat niet op de werkelijkheid is gebaseerd ('a delusion system which is not reality-based'). Vader wordt vernederd, gedenigreerd, geminacht, belasterd en ontkend, aldus Gardner.

Ik spit door in de dossiers en vindt een verslag van een orthopedagoge in gesprek met Nora. Toen was

ze bijna vier jaar. Ik geef u weer de letterlijke tekst:

“Ga je nog wel eens naar papa Johan?”

“Nee, omdat mama het niet wil. Ze wil dat niet, omdat hij niet lief is.”

“Wat doet hij dan?”

“Papa gaat met mij naar Dyno en de glijbaan. Dat vind ik wel leuk, maar mama niet”.

“Is papa Johan lief?”

“Hij is stout, zegt mama. Mama vindt hem niet lief, omdat hij Nora niet lief vindt.” Dan: “Mama vindt papa Johan niet lief en hij vindt mama niet lief.”

De interventies van Nora bij de gedragsdeskundigen zijn voor een drie- en vijfjarig kind intelligent en behoedzaam. Zij spaart daarin beide ouders, en geeft tegelijkertijd een krachtig signaal van ouderverstoting af. Het is verbazingwekkend dat de significante uitlatingen van Nora in het raadsrapport niet voorkomen, ook niet bij conclusie en advies van de raad. Vreemd, want het Hof Amsterdam wilde blijkens haar beschikking meer van Nora en het contact met haar vader weten. Deze beschikking past als een handschoen om de hand van de uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, ook over de procedure betreffende omgang van een drie- tot vijfjarig kind, waarin het Hof verlangde: *'correct and complete information on the child's relationship to the applicant as the parent seeking access to the child for establishing a child's true wishes'* (3).

Het is inderdaad zo dat we verrassend veel informatie krijgen van kinderen (4). Veel meer dan van vechtende ouders en advocaten.

Het verslag vervolgt: Nora zegt het leuk te vinden papa Johan weer te zien. “Ze bevestigt het leuk gevonden te hebben bij papa Johan.”

Nu pas realiseer ik me dat er een nieuwe vader in het spel is. “Papa Johan” wordt onderscheiden van papa! Moeder heeft een nieuwe vent! Natuurlijk! Maar niemand zag het of zei het, de rechter niet, de raad niet, niemand heeft het erover. Ook moeder wijselijk niet. Dat klopt ook met de datum: twee jaar geleden ging moeder omgang weigeren. De oude vader moest weg! Hij werd alsnog, om met Gardner te spreken, een sperma-donor. Niet voor het kind, die praat vrolijk door over papa Johan, maar voor moeder! Het gaat moeder niet om het kind, maar om haar nieuwe liefde! Richard Gardner observeerde het als een van de factoren die kan leiden tot PAS: *'The desire to create a new family. This factor operates when the mother has a male replacement for the father....she will exclude the father and encourage the children to view his replacement as the "real" daddy.'* Of zoals een moeder zei in een forensische bemiddeling: “Ik wil hem –ze wijst naar haar vroegere partner- het liefst wegpoetsen uit mijn leven.”

Dat brengt me op vèrgaande gedachten: kinderen zijn trouwer aan hun ouders dan de ouders zelf, niet alleen aan hun partner, nee, ouders zijn ook minder trouw aan hun kinderen dan kinderen aan hun ouders (5). Dat kan vèrstrekkende gevolgen hebben! Op welk graf zullen ze dansen? Met welke onvervulde verlangens?

Ik heb een reeds lang gepensioneerd advocaat gekend, oudste zoon van in zijn jeugd gescheiden ouders. Hijzelf deed nooit echtscheidingen. Tot aan zijn dood ging hij iedere veertien dagen met een schopje en een emmertje in de trein naar het graf van zijn moeder in Bilthoven en harkte haar graf aan. Daarna ging hij met schopje en emmertje door naar het graf van zijn vader in Soest en harkte het aan. Ik heb het hem nooit durven vragen, maar ik vermoed dat deze man –oudste kinderen ervaren vaak bijzondere verantwoordelijkheden voor het gezin- elke veertien dagen wat aarde van zijn moeders graf naar het graf van zijn vader bracht en omgekeerd. Het was zijn pelgrimstocht naar de oer-relatie tussen kind en ouders.

Als “de campagne van denigreren en smaad” lang genoeg duurt zien we een groot aantal kinderen de vocabulaire van de verzorgende moeder overnemen. Wiens brood men eet, wiens woord men spreekt. Het kind wil het risico niet lopen om door moeder net zo behandeld te worden als zij vader behandelt. Het gaat met moeder meedoen. *One child told me when he has to write the word dad in school, he writes DOG* (6). Het ouder-vervreemdingssyndroom nadert zijn voltooiing. Allerlei leuke dingen die zij voor de scheiding met vader deden kunnen zij zich niet meer herinneren. *The child will often say for all pleasurable events before separation : 'I don't remember'*. En na het bezoek aan vader *a girl said: He doesn't give me enough food when I'm there'*. Een jongen over zijn vader die chirurg is: *He is only a plastic surgeon*. Gardner noemt dit “het geleende scenario” in de minachtingscampagne en het kind als de zogenaamde “onafhankelijke denker”.

Je kunt hier naar mijn inzicht niet de tweedeling “bewust” of “onbewust” joken op loslaten. Het kind is in een onzekere toestand geraakt, waarin het de werkelijkheid niet meer kan inschatten, omdat het in twee werkelijkheden leeft. Dit element van het syndroom zie ik in mijn praktijk ook terug bij veertigjarige PAS-

kinderen. Een vrouw van in de veertig die haar vader na dertig jaar terugzag, zei: "Ik heb links in mijn hoofd mijn moeder en rechts mijn vader."

(Op pagina 98 van zijn boek geeft Gardner een dialoog tussen moeder en kind weer die laat zien hoe "het geleende scenario" overgaat in zg. onafhankelijk denken van het kind.)

HET OUDERVERVREEMDINGSSYNDROOM OF PAS

Ouderverstoting en oudervervreemding zijn vormen van psychische mishandeling van kinderen, een bedrieglijk systeem waarvan de gevolgen een leven lang kunnen duren. Kort samengevat bestaat het oudervervreemdingssyndroom uit de volgende elementen:

1. PAS-kinderen vinden in hun ouders geen rol meer voor identificatie, noch bij de vader noch bij de moeder, noch voor hun relatie met jongens noch voor hun relatie met meisjes.
2. Ze lijden aan valse inschattingen van de werkelijkheid. Ze zijn geprogrammeerd dingen te geloven die niet kloppen met hun eigen observaties en ervaringen.
3. Ze lijden aan verwarring en twijfel aan zichzelf en hebben een laag zelfrespect. Ze neigen niet zelden naar psychotische ontsnappingen aan de werkelijkheid –*reality-testing*-. (Afhankelijk van de persoon, noemt Gardner relaties van PAS met psychosen zoals paranoia, histerie of psychopathie. In relatie tot psychopathie wijst Gardner op het gebrek aan schuldgevoelens voor de effecten van laster op de verstoten ouder.)
4. Het geeft het (volwassen) kind een diep gevoel van verlies van een geliefde ouder.

In de praktijk zag ik een klein aantal "eigenwijze" kinderen die zich op de jonge, sterke leeftijd (tussen zes en tien jaar) aan genoemde minachtingscampagne onttrokken en zich uit het huis van de verzorgende ouder vochten. Soms willen ze geen contact meer met moeder. Soms willen ze met beiden geen contact meer. Meermalen komen ze op oudere leeftijd daarop terug. De volwassen kinderen met PAS die ik ontmoette, zijn vaak tussen hun vijftiengste en vijfenveertigste jaar in langdurige therapie, waarin ze met hun fundamentele onzekerheid en gering inschattingsvermogen van verhoudingen min of meer leren omgaan.

Ondanks de oudervervreemding die Gardner in zijn klinische praktijk waarneemt, stelt hij dat het kind *psychological bonds with both parents* behoudt. *Een band die pas sterft als het kind zelf doodgaat.* Een belangrijke opmerking. Het kan betekenen dat kind en ouder de relatie herstellen. Er zijn kinderen die op oudere leeftijd, soms op advies van hun therapeut, naar het graf van een ouder gaan en hem of haar dan "de" waarheid zeggen. Het betekent in ieder geval dat moeder er belang bij heeft tot de werkelijkheid terug te keren. En dat justitie haar verplicht volgens wet en mensenrecht te handelen. Hoe dat in zijn werk kan gaan, daarmee eindig ik mijn advies inzake Nora.

Het nogal partijdige rapport van de raad voor de kindbescherming kon niet anders dan concluderen: 'Er bestaan geen contra-indicaties voor omgang met vader.' Niettemin wees de raad omgang af! De ouders, vond de raad, moeten maar eens terugkomen als ze een betere communicatie hebben. Het betekent dat de onwillige ouder slechts hoeft te zorgen voor een slechte communicatie en dan het recht aan haar zijde vindt! De voormalig advocaat-generaal bij de Hoge Raad Prof. Jan Leyten bracht in zulke gevallen het volgende rechtsadagium in herinnering: ***Men kan geen recht ontlenen aan eigen slechtheid.***

De ondeskundigheid van het raadsrapport betrof: onbekendheid met de rapportage-methode, met de psychologie van het scheidingsproces, met PAS, het niet toepassen noch handhaven van de wet en het niet gebruik maken van bestaande forensische bemiddelaars.

Mijn advies inzake Nora

De oorzaak van het ontstaan van PAS bij Nora is het déloyaliteitsconflict tussen beide ouders dat reeds in het stadium van ouderverstoting is. Met de kennis die we sinds 1985 hebben van de psychologie van het scheidingsproces weten we dat de voornaamste oorzaak van déloyaliteit is: de afwezigheid van het noodzakelijk adieugesprek (de zg. scheidingsmeldingsinteractie) tussen de partners (7). Als het adieugesprek niet of gebrekkig plaatsvond, blijven de ex-partner-emoties de noodzakelijke ouderrollen

frustreren en ontstaat er verminderde oudercapaciteit. De enige thans beproefde methode om uit dit déloyaliteitsconflict te geraken bij ouders van wie er één niet aan de bemiddelingstafel wil komen is een door de rechter op te leggen verplichte bemiddeling met benoeming van een gecertificeerde forensisch bemiddelaar, tevens als deskundige. De doelstelling van de bemiddeling is dat ouders hun ouderrol in gezamenlijke zorg voor Nora weer oppakken.

Uiteraard legt de rechter onmiddellijke omgang tussen vader en kind op.

Bij gebrek aan loyale medewerking aan omgang en bemiddeling zal de forensisch mediator zulks onmiddellijk aan het Hof melden. Mocht moeder niet meewerken, zoals de laatste twee jaren gebeurde, dan zal het Hof meewerken aan een wijziging van verblijfplaats van Nora naar vader, cq. een wijziging van het gezag aan vader, uiteraard met een goede omgangsregeling voor moeder en Nora.

Aldus doende, kan niet alleen het syndroom van PAS bij Nora voorkomen worden, maar zullen ook Nora en haar vader elkaar weer zien, zoals de wet vereist en zal moeders negatieve energie worden omgezet in een herstel van een normale relatie met haar kind.

Peter Hoefnagels, emeritus hoogleraar familie- en jeugdrecht en mediator te Vorden.

20-1-2004

(1) Preadvies voor de Vereniging voor Familie- en Jeugdrecht: "Scheiden als proces", 0-nummer, 1978. Uitvoerder in: Samen trouwen, samen scheiden. Kluwer Deventer 1985. Hiervoor is in de plaats gekomen het Handboek Scheidingsbemiddeling. 2000 (zie hieronder).

(2) Richard Gardner M.D.: The Parental Alienation Syndrome. A Guide for Mental Health and Legal professionals. Second Edition. 1992, 1998 by Creative Therapeutics, Inc.

(3) Europese Hof voor de Rechten van de Mens dd. 11 October 2001, nr.30943/96, N.J. 2002, 417.

(4) Cees van Leuven en Annelies Hendriks: Kind en Bemiddeling. Oirschot 2003.

(5) Hierover schrijft ook Conny Palmen in haar roman "Geheel de Uwe.", Amsterdam 2003.

(6) Richard Gardner t.a.p.

(7) G.P.Hoefnagels:Handboek Scheidingsbemiddeling. Mediation als methode van recht en psychologie. 2e druk, Tjeenk Willink Deventer 2001, p.84-92.

'Ik wil papa nooit meer zien'

Barbara Debusschere (De Morgen 31/03/04)

Expert pleit voor tussenkomst van justitie bij 'oudervervreemding'

30-maart-2004 HIG-Brussel/Schaarbeek

Jonge kinderen die hun ouders verstoten, het klinkt onvoorstelbaar, maar het gebeurt wel vaker bij pijnlijke echtscheidingen. Op een studiedag van het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (HIG) pleitte forensisch psycholoog Hubert Van Gijsegem ervoor om zogenaamde 'oudervervreemding' te erkennen als een aandoening van het kind. Beslissingen over het hoederecht zouden zo herzien kunnen worden.

Ik wil papa niet meer zien

Plots is papa of mama voor een kind het vleesgeworden kwaad. Ze willen hem of haar 'nooit meer zien' en schrijven de ouder die ze vroeger 'de beste en de liefste van de wereld' noemden af als een 'agressieve dronkenlap' of 'hysterische trien'. Bij furieuze (v)echtscheidingen is het geen ongewoon scenario. Via het kind gaat de ouder die het hoederecht kreeg de andere ouder zwartmaken, en een vijfjarige die dag in dag uit hoort 'die papa van jou is een echte rotzak' zal daar op den duur zelf van overtuigd zijn. In sommige gevallen gaat zo'n kind van die zogenaamde 'rotzak' vervreemden en zal het hem ook verwerpen. Meestal is er dan sprake van 'oudervervreemding' of 'ouderverstoting' (Parental Alienation Syndrome of P.A.S).

"Kind wordt door de ene ouder zo gehersenspoeld dat het uiteindelijk een psychologische oudermoord pleegt op de gehate ouder"

Bij ons is het begrip nauwelijks gekend, maar volgens professor Van Gysegem, die in Canada werkt en onderzoek doet naar dit fenomeen, moet daar zo snel mogelijk verandering in komen. "Een kind dat door de ene ouder zo gehersenspoeld wordt, gaat uiteindelijk een psychologische oudermoord plegen op de gehate ouder. In de meeste gevallen gaat het om vaders die verstoten worden, omdat vrouwen nog zeer vaak het hoederecht krijgen. Op die manier verliest het kind een van beide wortels van zijn identiteit. Zeker bij jonge kinderen tussen nul en tien – twaalf jaar kan dat zware psychologische gevolgen hebben", aldus Van Gijsegem.

Net daarom bombardeerde professor Richard Gardner het fenomeen in 1985 tot een nieuw syndroom bij kinderen tussen nul en twaalf. Gardner stelde daarbij criteria op. Bij oudervervreemding zal het kind eerst en vooral een ware lastercampagne voeren tegen de ene ouder, waarbij de aangehaalde klachten totaal absurd zijn. "Papa maakt rare geluiden bij het eten", kan dan al een reden zijn om hem als 'slecht' te bestempelen. Het oordeel van het kind is ook eenzijdig. Met de gehate ouder heeft het nog nooit iets goeds of leuks meegemaakt. Verder geeft het kind aan dat het zelfstandig tot dat oordeel kwam. 'Het is mijn beslissing dat ik niet meer naar mijn vader ga', klinkt het. De 'goede' ouder zegt dan 'ik respecteer dat'.

Het gevaar bestaat dat rechters daarin lopen, zo stelt Van Gijsegem. Bovendien verzamelt het kind gegevens over de gehate ouder die hem in een nog slechter daglicht kunnen stellen. Er is bij oudervervreemding geen sprake van een schuldgevoel. Het kind zal spontaan zeggen dat die ene ouder wat hem betreft de doodstraf verdient. Ten slotte wil het kind ook de familie van de vader niet meer kennen.

"Opvallend is dat het soms erg subtiel gebeurt. Door bijvoorbeeld steeds opnieuw wantrouwige vragen te stellen als het kind van een weekend bij zijn vader terugkomt, kan een kind al een erg negatief beeld krijgen van zijn papa", zegt Van Gijsegem.

Volgens Van Gijseghem zijn er ook in ons land een groot deel gescheiden ouders dat zich in die beschrijvingen zal herkennen. Uit zijn eigen onderzoek bij 300 scheidende Canadese ouders kwam naar voren dat er in 4 procent van de gevallen sprake is van een ernstige mate van ouderverstoting. "Hier is het mogelijk meer, want in Canada is bemiddeling bij een scheiding verplicht", zegt hij.

In een opmerkelijk pleidooi hamerde Van Gijseghem er tijdens de studiedag op, om in geval van ernstige oudervervreemding het kind tijdelijk 'op neutraal terrein', namelijk bij een ander gezin of in een instelling, te plaatsen. Gaby Jennes van het HIG vindt dat wel een erg drastische maatregel omdat een kind zo tijdelijk beide ouders verliest. "Je kunt ook niet tussenkomen en toekijken, want dat is nog erger", reageert Van Gijseghem. "Ik werk al met die tijdelijke uithuisplaatsingen en in veel gevallen helpt dat. De verstotende ouder die de lastercampagne voert, krijgt dan een beperkt hoederecht en de verstoten ouder kan opnieuw een relatie met het kind opbouwen. Vaak normaliseert de situatie zich verbazend snel. Soms wordt het hoederecht herzien. Alleen als oudervervreemding officieel erkend wordt en het door advocaten als argument kan worden gebruikt, zal oudervervreemding aangepakt kunnen worden", aldus de professor.

Er zijn evenwel nog een paar hindernissen. Ten eerste is het nog niet aangetoond wat de precieze psychologische gevolgen van oudervervreemding zijn. Van Gijseghem: "Er zijn wel sterke aanwijzingen. Zo zal een kind dat een ouder eenzijdig neersabelt en verstoot en zich daar niet schuldig bij voelt zich na die oudermoord machtig voelen. De kans is zeer groot dat het kind later grote problemen krijgt met autoriteit. Bovendien heeft zo'n kind de opsplitsing gemaakt tussen een goede en een kwade ouder. Zo'n extreem onderscheid kan, zeker bij jonge kinderen, leiden tot een storing in de persoonlijkheidsontwikkeling. Alles wordt goed of kwaad en zo kun je een antisociale of zelfs sociopathische persoonlijkheid ontwikkelen. Er is in dit opzicht dringend een ruim onderzoek voor nodig".

Een tweede probleem is dat Van Gijseghem ervoor pleit om het kind bij oudervervreemding effectief ziek te laten verklaren, omdat advocaten oudervervreemding dan, in het voordeel (belang) van het kind, kunnen hanteren als argument in de discussie over het hoederecht. Van Gijseghem: "Het gaat uiteraard om een verziekte situatie waaraan vooral de verstotende ouder, maar ook het kind meewerken.

Ouderverstoting wordt veroorzaakt door angst en schuldgevoelens bij de verstotende ouder. Maar kinderen doen er onbewust aan mee. Hun verscheurdheid tussen beide ouders 'lossen ze op' door het voortaan over een goede ouder en een kwade ouder te hebben. Wie hier ziek is, is dus nog maar de vraag. Toch is het kind ziek verklaren de enige manier om van oudervervreemding een juridisch argument te maken. Dat is alleen maar in het voordeel van het kind en zijn ontwikkeling. Een gehersenspoeld kind dat een van zijn ouders zonder reden verstoot, moet geholpen worden."

Barbara Debusschere
(De Morgen 31/03/04)